

РОЛЬ СЛІДЧОГО СУДДІ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Шелестинський В.В., здобувач вищої освіти магістра ННІ №1 НАВС
Науковий керівник: **Омельченко О.Є.**, професор кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент.

Однією з новацій нового КПК України є суттєве розширення функції суду щодо контролю за дотриманням прав і свобод сторін кримінального провадження під час досудового розслідування, а також запровадження з цією метою інституту слідчого судді, як особи, яка спеціально уповноважується на здійснення такого контролю [1].

Функціонуючий до набрання чинності КПК України судовий контроль на досудовому розслідуванні так і не став ефективною процесуальною гарантією інтересів, прав і свобод особи від незаконних рішень і дій органів досудового розслідування, оскільки судді не стільки перевіряли законність і обґрунтованість рішень слідчих на обмеження конституційних прав і свобод особи, скільки, по суті, «штампували» їх рішення про застосування запобіжних заходів, проведення слідчих дій, що обмежували конституційні права громадян [2]. Фактично колишня конструкція судового контролю не відповідала ні призначенню, ні завданням зазначеної діяльності, а являла приклади применшення високого статусу судової влади і втрати довіри до неї. Яскравим прикладом цьому є кількість судових рішень, які щороку скасовувалися чи змінювалися судами вищих інстанцій, а також кількість звернень громадян до Європейського суду з прав людини.

Ключовою й абсолютно новою для вітчизняного кримінального процесуального законодавства є фігура слідчого судді. Власне, слідчі судді як спеціальні суб'єкти з тим чи іншим спектром процесуальних повноважень існують у правових системах багатьох країн світу, зокрема Італії, Франції, Німеччини, Литви, Латвії, Молдови. У деяких країнах навіть є тенденції щодо недоцільності виокремлення слідчого судді як спеціального суб'єкта, оскільки ці функції має здійснювати будь-який

суддя, якому на розгляд у загальному порядку надходять відповідні клопотання чи скарги, розгляд яких на даний час віднесений до компетенції слідчого судді [2].

Таким чином, увівши в кримінальне провадження слідчого суддю, до повноважень якого належить здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, законодавець безумовно припускав, що він стане нездоланим бар'єром на шляху свавілля слідчих та оперативних підрозділів, а будь-які їх незаконні рішення і дії присікатимуться слідчим суддею.

Як слушно зазначила Ю.В. Скрипіна, інститут слідчого судді, по-перше, є свого роду унікальним: на сьогодні він не має аналогів на пострадянському просторі (існують, правда, деякі прототипи), по-друге, він є органом судової влади, який виступає гарантом забезпечення законності обмеження конституційних прав і свобод людини на досудовому провадженні [3].

Новий КПК України покладає на слідчого суддю значний об'єм функцій та обов'язків, які він має виконувати. Функції слідчого судді, які він здійснює в ході кримінального провадження, можна умовно поділити на кілька груп: 1. Розгляд питань, які стосуються застосування, зміни чи скасування заходів забезпечення кримінального провадження (у тому числі й запобіжних заходів); 2. Нагляд за дотриманням законності в питаннях затримання особи та утримування її під вартою; 3. Надання дозволів на вчинення окремих слідчих (розшукових) дій у ході досудового розслідування; 4. Розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування; 5. Вирішення питань щодо поміщення неповнолітнього у приймальник-розподільник та щодо направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи; 6. Функції слідчого судді в межах міжнародного співробітництва під час кримінального провадження [4].

Виключно слідчий суддя під час досудового розслідування у провадженні за клопотанням відповідних осіб (як правило, слідчого за узгодженням цього клопотання з прокурором) вирішує питання про

застосування таких заходів забезпечення кримінального провадження, як: привід (глава 11 КПК); накладення грошового стягнення на учасників кримінального провадження за невиконання ними процесуальних обов'язків, зокрема за неявку на виклик без поважних причин (глава 12 КПК); тимчасове обмеження підозрюваного у користуванні правом на керування транспортним засобом або судном, правом полювання чи правом на здійснення підприємницької діяльності (глава 13 КПК); відсторонення від посади особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину, і незалежно від тяжкості злочину – щодо особи, яка є службовою особою правоохоронного органу (глава 14 КПК); тимчасовий доступ до речей і документів, який полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх, тобто здійснити їх виїмку (глава 15 КПК); тимчасове вилучення майна, яке полягає у фактичному позбавленні підозрюваного можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним його майном до вирішення питання про арешт цього майна або його повернення цій особі (глава 16 КПК); арешт майна (17 КПК); затримання особи (ст. ст. 188- 191 КПК) [4].

Слідчий суддя, реалізуючи свої повноваження, приймає конкретні процесуальні рішення, яким притаманні всі ознаки державно-владних актів. Владні повноваження слідчого судді поширюються на учасників кримінального провадження, щодо яких необхідно провести певні процесуальні дії, які передбачені законом. Кожний із таких учасників кримінального провадження має підкорятися вимогам слідчого судді, а його рішення мають обов'язковий характер для відповідних учасників.

Отже, діяльність слідчого судді на досудовому розслідуванні, будемо сподіватися, сприятиме підвищенню ефективності судового захисту конституційних прав і свобод людини і, у свою чергу, позначиться на якості його рішень, більш ґрунтовному та виваженому

підходи до вивчення клопотань органів розслідування й інших матеріалів досудового розслідування, що дозволить виключити формальне ставлення до них; оперативності у вирішенні питань про виконання процесуальних дій, своєчасності розгляду скарг на дії та рішення органів досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Узагальнення практики застосування судами загальної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій при здійсненні судочинства у кримінальних справах статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року за 2011 – перше півріччя 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html.
2. Слідчий суддя в системі кримінальної процесуальної діяльності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ligazakon.ua.
3. Скрипіна Ю. В. Слідчий суддя в системі кримінально-процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження): дис.канд. юрид. наук (12.00.09) / Ю. В. Скрипіна ; Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. – Х., 2008. – 219 с. 70].
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 20.11.2012р.: (Офіц. текст). – К.: Паливода В.А. – 2012. – 382с.